International Journal of Social and Humanities Sciences Research
JSHSR
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi- International Refereed Journal
ISSN: 2459-1149

Received-Makale Geliş Tarihi 20.08.2026 *Review Article / İnceleme Makalesi*
Published-Yayınlanma Tarihi 31.10.2026 **10.5281/zenodo.23837975**
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 13 (136),1894-1902

Meriç Dönük Topakoğlu
https://orcid.org/0009-0007-3217-1823
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE
ROR Id: https://ror.org/0547yzj13

Doç. Aslıhan Eruzun Özel
https://orcid.org/0000-0003-2909-172X
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE
ROR Id: https://ror.org/0547yzj13

2000'li Yılların Başından Günümüze Türkiye Arp Literatüründe Makamsal Yaklaşımlar: Üç Besteci, Üç Eser

Makam-Based Approaches in Harp Literature of Türkiye from the Early 2000s to the Present: Three Composers, Three Works

ÖZET

Türkiye arp literatürünün yazılı müzik üretimine bugüne dek katkıda bulunan bestecilerin çalışmaları arasında, son yıllarda Türk makam müziği unsurlarının farklı yaklaşımlarla ele alındığı arp eserlerine rastlanmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye kültür havzasından beslenen arp literatüründe makamsal unsurların farklı biçimlerde kullanıldığı üç eserin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, notasyon inceleme ve eser analizi tekniklerinden faydalanılmıştır. Seçilen eserler solo arp ve arpın yer aldığı topluluk müziği repertuvarından oluşmaktadır. Çalışmada makamsal yapıların eserlere yansıtılma biçimleri, mikrotonal akort uygulamaları ve arpın teknik olanaklarının kullanımı incelenmiştir. Türk makam müziği unsurlarının çağdaş arp repertuvarında kullanılma biçimlerini inceleyen bu çalışma ile Türkiye arp literatüründeki makamsal yaklaşımların karşılaştırmalı olarak incelenmesine yönelik bir analiz çerçevesi sunulması amaçlanmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Türk Makam Müziği, Arp, Mikrotonal

ABSTRACT

Among the compositions that have contributed to the written music output of the Turkish harp literature, there has been a noticeable emergence in recent years of harp works that incorporate elements of Turkish maqam music through diverse analytical and compositional approaches. This study aims to examine three selected works from the harp repertoire rooted in the cultural basin of Turkey, in which maqam-based structures are utilized in distinct modalities.
A qualitative research design was adopted for the study, utilizing score analysis and structural musical analysis techniques. The selected compositions encompass both solo harp repertoire and ensemble music featuring the harp. The study thoroughly investigates the structural manifestation of maqam frameworks, microtonal tuning applications, and the strategic exploration of the harp's technical capabilities. By analyzing the integration of Turkish maqam music elements into the contemporary harp repertoire, this study aims to establish a comparative analytical framework for evaluating maqamic approaches within the Turkish harp literature.
Keywords: Turkish Maqam Music, The Harp, Microtonal

1. GİRİŞ

2000'li yılların başından itibaren Türkiye'deki çağdaş müzik üretiminde, Türk müzik kültürüne ait unsurlar ile Batı çalgısal yazım tekniklerinin bir arada ele alındığı farklı bestecilik yaklaşımları görülmektedir. Bu etkileşim alanında arpın da kullanıldığı eserler bulunmaktadır. Arp, geniş ses alanı, farklı tınısal özellikleri ve çeşitli çalgısal tekniklerin uygulanabilmesine olanak sağlaması nedeniyle çağdaş bestecilikte farklı teknik ve tınısal amaçlarla kullanılmaktadır.

Uluslararası literatürde modern arpın teknik olanaklarına ve bu olanakların genişletilmesine yönelik çalışmalar bulunmaktadır.

"*Yirminci yüzyılda, modern çalgılar arasında, hatta büyük ölçüde genişleyen vurmalı çalgılar ailesinin herhangi bir üyesinde bile, arp kadar köklü bir dönüşüm geçiren başka bir çalgı yoktur. Artık tını ve teknik kapsam açısından neredeyse bütünüyle yeni, modern bir araçtır*" (Robertson, 2019, s.549).

Ayrıca genişletilmiş çalgı teknikleri (extended techniques) de yirminci yüzyıldan itibaren arp repertuvarında kullanılan uygulamalar arasında yer almaktadır.

"*Çağdaş Türk bestecilerinin arplı oda müziği eserlerinde kullanılan teknikler incelendiğinde teli çekerek çalınan teknik ve efektler başlığı altında yer alan armonikler, bisbigliando ve tremolo ile efektler için kullanılan aletler başlığındaki akort anahtarı kullanımı en sık kullanılan teknikler olmuştur"* (Yavaş Öztürk, 2023, s. 19, 96).

Seçilen üç eserde Türk makam müziğiyle ilişkili makamsal, ritmik, melodik ve mikrotonal unsurlar ile genişletilmiş arp tekniklerinin nasıl kullanıldığı incelenmiştir.

Tablo 1. İncelenen eserlere ilişkin analiz parametresi

Analiz parametresi	Alt ölçüt	The Sons of Hypnos	Çengir	Saz Semaisi No. 2
Mikrotonal akortlama	Mikrotonal akortlama uygulamaları		✓	✓
Melodik yapılandırma biçimi	Makamsal ezgi yapısı	✓		
	Çeşni çağrışımına dayalı motif kullanımı		✓	✓
Ritmik yapılandırma	Geleneksel ritmik formların veya usûllerin kullanımı	✓	✓	
Genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanımı	Çalgıya fiziksel müdahale ile gerçekleşen tınısal çeşitlendirme	✓	✓	

Mikrotonal akortlama, bu çalışmada incelenen bestecilerin de başvurduğu yöntemlerden biridir. Arpın akort sisteminde yapılan değişiklikler, mikrotonal aralıkların elde edilmesini mümkün kılmaktadır.

> Geçtiğimiz yüzyıl boyunca mikrotonal aralıkların kullanımı besteciler arasında giderek daha popüler hâle gelmiştir. Bu bestecilerin büyük bir bölümü, Batı klasik müziğiyle geleneksel olarak ilişkilendirilen akort sistemindeki en küçük aralık olan yarım sesin yarısı büyüklüğündeki çeyrek ses aralıklarını kullanmaktadır. Arp için yazılmış bir yapıtta mikrotonaliteye yer vermenin yolu, tellerden birini ya da birkaçını mikrotonal olarak akort dışına çıkarmaktır. Bu yöntem, mikrotonları doğru ve tekrarlanabilir bir biçimde üretmeye olanak sağlayabilir (Angharad Pound, 2006).

Mikrotonal akortlama, arpın standart akort sistemiyle elde edilemeyen belirli perde ilişkilerinin gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktadır. Böylece makam seyri, çeşni ve makamsal tınıyla ilişkili bazı perdesel özellikler, arpın teknik olanakları doğrultusunda yeniden yapılandırılabilmektedir.

Mikrotonalitenin yalnızca akort sistemlerine ilişkin teknik bir unsur olmadığı, aynı zamanda farklı müzik kültürlerinin karakteristik özelliklerinin oluşumunda rol oynadığı belirtilmektedir. Nitekim Chahin (2021), mikrotonalitenin müziğin kimlik ve karakterinin oluşumundaki önemini şu şekilde ifade etmektedir:

"*Mikrotonalite, müziğe kimlik ve karakter kazandıran temel müzikal unsurlardan biridir. Farklı kültürlerin akort sistemleri aracılığıyla dünya müziğinin biçimlenmesine katkıda bulunur ve bu müziklere kendilerine özgü nitelikler kazandırır*" (Chahin, 2021, s.36).

Mikrotonal akort sistemlerinin oluşumunda yalnızca müzikal tercihler değil, bu sistemlerin ortaya çıktığı tarihsel ve kültürel koşullar da belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda Chahin (2021), geleneksel ve çağdaş mikrotonal akort sistemlerinin farklılaşmasında kültürel temellerin yanı sıra çalgıların akort sistemiyle olan ilişkisine de dikkat çekmektedir:

> Dünya genelindeki geleneksel müziklerin neredeyse tamamı mikrotonal özellikler taşımaktadır; ancak her birinin kendi akort sistemini ve alt akort sistemlerini oluşturmasına neden olan kendine özgü tarihsel ve kültürel temelleri bulunmaktadır. Çağdaş mikrotonal akort sistemlerinin de belirli mikrotonların kullanımına ilişkin kendilerine özgü yaklaşımları vardır ve bu yaklaşımlar geleneksel sistemlerle benzerlik gösterebileceği gibi onlardan farklı da olabilir. Müzik çalgıları, ait oldukları akort sisteminin kültüründen belirgin biçimde etkilenmektedir. Bazı çalgılar belirli bir akort sistemine sabitlenmiştir ve dolayısıyla tek akort sistemi (mono-tuning system) içerisinde çalışırken; bazıları ise perdesiz yaylı çalgılar gibi daha esnek çoklu akort sistemlerine (multi-tuning systems) sahiptir. Bu tür çalgılar, farklı mikrotonal aralıkların icra edilmesine olanak tanımaktadır (Chahin, 2021,s. 39).

Bu çalışma Türkiye kültür havzası kapsamında üretilmiş arp literatüründen kesitler sunan üç esere odaklanmaktadır:

1. The Sons of Hypnos (solo arp için) - Bora Uymaz (2015)

2. Çengir (solo arp için) - Mehmet Ali Uzunselvi (2008)

3. Saz Semaisi no:2 (mi bemol klarinet, keman, viyolonsel, arp, piyano için) - Evrim Demirel (2006)

Çalışmada, bu üç eserin çalgısal yapı, biçim, üslup ve anlatım özellikleri üzerinden çağdaş Türk arp müziğindeki makamsal yönelimlerin, çeşitliliğinin ve icra sınırlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Türk Makam Müziği'nin icrâ, bestecilik ve eğitim alanlarında çalışmalar yürüten Bora Uymaz'ın 2015 yılında kaleme aldığı The Sons of Hypnos, çalışma çerçevesinde ele alınan ilk eser olup, solo arp için bestelenmiş bir yapıtta makamsal aktarım yaklaşımını göstermektedir. Arp literatürüne makam müziği alanında son yıllarda katkıda bulunmuş kompozisyonlardan biri olan The Sons of Hypnos, Yunan mitolojisinde uykuyu temsil eden Hypnos'un, rüyaları simgeleyen üç oğlu Phobetor, Phantasos ve Morpheus'u betimlemektedir.

Çalışma kapsamında incelenen ikinci eser, Mehmet Ali Uzunselvi'nin 2008 yılında solo pedallı arp için bestelediği Çengir'dir. Eserde mikrotonal ses malzemesi ve çeşni temelli melodik yapılar, genişletilmiş arp teknikleri ve doğaçlama unsurlarıyla birlikte kullanılmaktadır. Uzunselvi ayrıca Türk müziğinin telli çalgılarına ilişkin bazı icra pratiklerini çağdaş arp yazısının teknik olanaklarıyla ilişkilendirmektedir.

Üçüncü eser caz piyanist ve besteci Evrim Demirel'in 2006 yılında Tanburi Cemil Bey'in anısına bestelediği Saz Semaisi no:2 olup, mi bemol klarinet, keman, viyolonsel, arp ve piyano beşlisi için yazılmıştır. Eser, mikrotonal akortlama desteğiyle oluşturulan ve çeşni çağrışımları ortaya koyan makamsal unsurların, arpın dahil olduğu bir topluluk müziği içinde kullanım biçimlerine dair örnek sunmak amacıyla inceleme kapsamına alınmıştır. Eserlerinde Türk folklorü ve makamsal unsurları ritmik bir çeşitlilik ve durağan bir armonik yapı ile birleştiren Demirel, Saz Semaisi no.2'de de arpı mikrotonal bir akort düzeneği ile kullanarak çok katmanlı bir yapı elde etmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türk makam müziğine ilişkin unsurların çağdaş arp yazısındaki kullanım biçimlerinin incelenmesi, makamsal yapıların farklı çalgısal ve kompozisyonel yaklaşımlarla nasıl ele alındığının ortaya konulmasına olanak sağlamaktadır. Bu çalışmada incelenen üç eser, makamsal unsurların melodik yapı, mikrotonal akortlama, ritmik yapılanma ve genişletilmiş arp teknikleriyle farklı biçimlerde ilişkilendirildiği örnekler olarak ele alınmıştır.

3. AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye kültür havzasının arp literatüründe son 20 yılda (2006-2026 yılları arasında) üretilmiş, makamsal eksenli veya destekli arayışları temsil eden üç farklı bestecinin eserlerini nota ve icra analizi yöntemleri kullanarak, bu doğrultuda karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda, araştırmada öncelikle bestecilerin makamsal unsurları çağdaş arp yazısına aktarırken izledikleri yaklaşımların ortaya konması ve icra pratiklerine nasıl yansıdığı incelenecektir. Elde edilen bulgularla, Türkiye arp literatürüne analitik bir çerçeve kazandırılması ve benzer araştırma konularına metodolojik bir katkı sunulması amaçlanmaktadır.

4. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve çoklu durum çalışması deseni kullanılmış olup, incelenen eserler hakkında nota, video, ses kaydı, eser notları gibi yazılı ve işitsel kaynaklara başvurulmuştur. Ses ve video kayıtları, notasyon ve eser notlarında belirtilen teknik ve müzikal unsurların icradaki karşılıklarını destekleyici veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu kapsamda her bir eser ayrı bir inceleme birimi olarak ele alınmış; üç eserden elde edilen bulgular ortak müziksel analiz parametreleri doğrultusunda karşılaştırılmıştır. Bu yaklaşım, Subaşı ve Okumuş'un (2017, s.420) Creswell'e dayanarak açıkladıkları çoklu durum çalışması çerçevesinde yapılandırılmıştır. Her eser aynı araştırma problemi kapsamında, ortak analiz ölçütleri kullanılarak incelenmiş ve elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır.

Araştırma kapsamında başvurulan notalar, araştırmanın temel veri kaynaklarını oluşturmuştur. Her eser; makamsal/melodik yapı ve çeşni ilişkileri, mikrotonal akort uygulamaları, usûl ve ritmik yapılanma, genişletilmiş arp teknikleri ve bu unsurların kompozisyon içerisindeki kullanım biçimleri açısından incelenmiştir.

Bu doğrultuda her bir eser için şu sorulara yanıt aranmıştır:

Türk makam müziğine ilişkin makamsal, melodik ve çeşni temelli unsurlar eserde nasıl yapılandırılmıştır?

Mikrotonal akort uygulamalarına başvurulmuşsa bu uygulamalar hangi perde ve ses ilişkilerini karşılamaktadır?

Genişletilmiş arp teknikleri hangi müzikal veya tınısal işlevlerle kullanılmıştır?

Usûl ve ritmik yapılanma, makamsal/melodik unsurlarla nasıl ilişkilendirilmiştir?

Makamsal yapı, çeşni ve usûl özelliklerinin değerlendirilmesinde Özkan'ın (1984) nazarî açıklamaları esas alınmıştır. Genişletilmiş arp tekniklerinin değerlendirilmesinde ise Mills'in arpın teknik olanaklarına ilişkin açıklamalarından ve Yavaş Öztürk'ün (2023) çağdaş Türk bestecilerinin arplı oda müziği eserlerinde kullandıkları tekniklere ilişkin sınıflandırmasından yararlanılmıştır.

Bestecilerden kişisel iletişim yoluyla temin edilen eser hakkındaki bilgi notları ve açıklamalar birincil kaynak olarak kullanılmıştır. Söz konusu kaynaklardan eserlerin akort düzenleri, bestecilik tercihleri ve geleneksel müzik unsurlarıyla kurdukları ilişkilerin değerlendirilmesi bakımından yararlanılmıştır.

Eserlerin seçiminde,

- 2006–2026 yılları arasında üretilmiş olması,
- Türk makam müziğine ilişkin bir mikrotonal akortlama içermesi ya da mikrotonal akortlama kullanılmaksızın, Türk makam müziğine ilişkin çeşni veya makamsal yapıları çağrıştıran melodik/müzikal unsurlara yer vermesi,
- Eser hakkında nota, eser notu, besteci açıklaması veya icra kaydı gibi analiz için yeterli veri bulunması ölçütleri esas alınmıştır.

  İncelenen dönemde arp için üretilen eserlerin önemli bir bölümünün çağdaş bestecilik yaklaşımları ve çalgının genişletilmiş teknik olanakları çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Bu çalışma ise genel olarak çağdaş arp repertuvarının teknik özelliklerini sınıflandırmak yerine, Türk makam müziği unsurlarının arp yazısına aktarım biçimlerini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle örneklem, makamsal yapı veya çeşni çağrışımlarının notasyon üzerinden izlenebildiği ve gerektiğinde icra kayıtlarıyla desteklenebildiği; ayrıca mikrotonal akort uygulamalarının analizine olanak sağlayan eserlerle sınırlandırılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde The Sons of Hypnos, Çengir ve Saz Semaisi No. 2 başlıklı eserlerden elde edilen bulgular ayrı alt başlıklar altında sunulmuştur. Eserler; makamsal/melodik yapı ve çeşni ilişkileri, mikrotonal akort uygulamaları, usûl ve ritmik yapılanma ile genişletilmiş arp teknikleri açısından incelenmiştir. Nota analizlerinden elde edilen bulgular, gerekli durumlarda eser notları, besteci açıklamaları ve ses/video kayıtlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

4.1. The Sons of Hypnos / Bora Uymaz (2015)

2015 yılında ABD'de gerçekleştirilen ve 34 farklı ülkeden katılımcının yer aldığı 5. Ruth Inglefield Kompozisyon Yarışması kapsamında arp için bestelenen 115 eser arasından finale kalan 6 eserden biri olmuştur.

Birbirine bağlanan üç bölüm olarak bestelenen eserin birinci bölümü kabus tanrısı Phobetor'u temsil eder ve Pençgâh makamını çağrıştırmaktadır.

Sahte rüyaların yaratıcısı Phantasos'u temsil eden ikinci bölüm Nikriz makamını çağrıştırmaktadır.

İnsan kılığına girebilen, kanatlı rüya tanrısı Morpheus'u temsil eden üçüncü bölüm ise yine Nikriz makamını çağrıştıracak bir üslûpla bestelenmiştir.

Pençgâh ve Nikriz makamlarının ortak perde alanlarına sahip olması ve her iki makamın da Rast perdesinde karar vermesi, bölümler arasında kuramsal açıdan ilişki kurulmasına olanak sağlamaktadır. Bu ortaklık, iki makam arasındaki geçki imkânı bakımından da dikkat çekmektedir.

4.1.1. Birinci Bölüm - Phobetor

Eserin donanımında Pençgâh makamının değiştirme işareti belirtilmiştir. Arp enstrümanına özgü icra tekniklerinden tınlama tahtasına yakın bölgeden çalma tekniğinin (*pres de la table*), ayrıca tırnak glissandosu, trill, kırık akor, inici-çıkıcı arpej ve armonik gibi melodik ve tınısal süsleme unsurlarının kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Mills (t.y.), armonik ve près de la table tekniklerinin arpın özellikle orta ses bölgesinde uygulanabildiğini ve armonik kullanımının el pozisyonu, ses alanı, hız ve dinamik bakımından belirli teknik sınırlılıklar taşıdığını belirtmektedir.

> Harmonikler ve pres-de-la-table teknikleri arpın yalnızca orta ses bölgesinde (genellikle tiz portenin üzerinde ya da bas portenin altında olmamak üzere) mümkündür. Bunlar ayrıca diğer çalgıların arasından yeterince iyi duyulmayacağından, orkestral yazımda çevrelerinde daha hafif bir çalgılama yapılmalıdır. Sol el, küçük bir aralık içinde (bir beşli veya daha dar) çift harmonikler çalabilir, ancak yaklaşık olarak orta Do'nun üzerine çıkmamalıdır. Sağ el ise yalnızca tekli harmonikler çalar. Harmonik pasajlar çok hızlı veya çok yüksek sesle çalınamaz (Mills, t.y.).

The Sons of Hypnos'un birinci bölümünde bu teknikler, makamsal melodik yapıya eşlik eden tınısal çeşitliliğin oluşturulmasında kullanılmaktadır.

Birinci bölümün ikinci kesiti Raks Aksağı usûlünde olup, bu kesitte usûlün güçlü zamanlarını vurgulayan bir ritmik yapı sol el eşliği olarak kullanılmıştır.

Bölüm boyunca kesitler arasında yerinde Pençgâh beşlisi, Nevâ'da Rast dörtlüsü ve Nişâbur beşlisini çağrıştıran çeşnilere yer verildiği tespit edilmiştir.
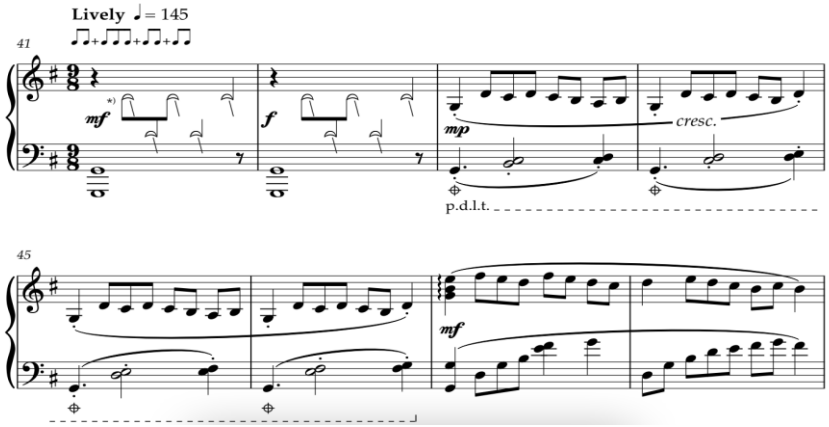
Şekil 1. Tırnak glissandosu ve p.d.l.t. tekniğinin kullanıldığı Raks Aksağı usûlündeki ikinci kesitten örnek

4.1.2. İkinci Bölüm - Phantasos

Oynak usûlünde bestelenen bu bölümde 12. ölçü itibariyle yine 9 zamanlı usûllerden Raks Aksağı'na geçiş yapılmıştır.

Özkan'a (1984, s.654) göre dokuz zamanlı usûllerden Oynak, 3+6; Raks Aksağı ise 5+4 zamanlı kuruluş göstermektedir. Eserin ikinci bölümünde Oynak'tan Raks Aksağı'na geçilmesiyle dokuz zamanlı yapı korunurken iç ritmik organizasyon değişmektedir.

Melodiye paralel ilerleyen sol el eşliğinde, usûlün temel vuruşlarını belirginleştiren ve yer yer velveleli kuruluşu çağrıştıran ritmik figürlere yer verilmiştir.

Pedal ve tırnak glissandosu, bisbigliando, p.d.l.t. (près des la tables / ses tahtasına yakın bölgede çalma) gibi süsleme ve tınısal değişim tekniklerinin kullanıldığı ikinci bölümde, yine usûlün güçlü zamanlarına referans olacak bir sol el eşliği fa anahtarında yazılmıştır.
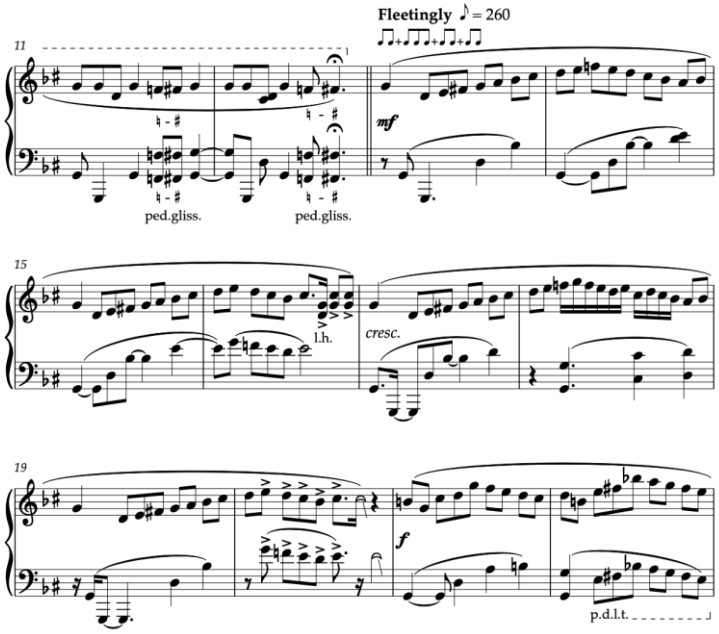
Şekil 2. Raks Aksağı usûlüne paralel olarak uygulanan eşlik örneği

4.1.3. Üçüncü Bölüm - Morpheus

Üçüncü bölümde Nikriz makamını çağrıştıran melodik yapı belirginleşmekte; makamın seyir özellikleriyle ilişkilendirilebilecek melodik hareketler gözlenmektedir. Nim Sofyan usûlünde bestelenmiştir. Melodik yapı notasyonda ekseriyetle sağ elde geliştirilmiş olup; kimi zaman melodi içi tekrar sesleriyle, kimi zaman da sol el destekli, geniş çıkıcı arpej figürleriyle çeşitlendirilmiştir. 73. ve 74. ölçüde Nişâbur beşlisi , 53 ve 54. ölçülerde Hicaz beşlisi örneklerinde olduğu gibi eser içinde farklı çeşni çağrışımlarına yer verilmiştir.
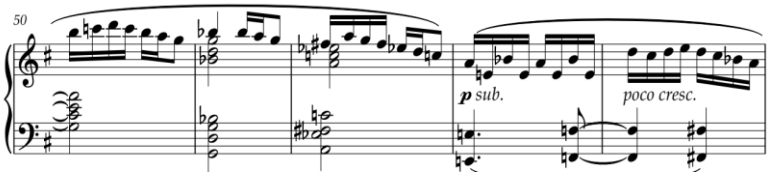
Şekil 3. Çargâh perdesinde Nikriz çeşnisi (52. ölçü) ve Dügâh perdesinde Hicaz çeşnisi (53, 54. ölçüler) çağrışımları
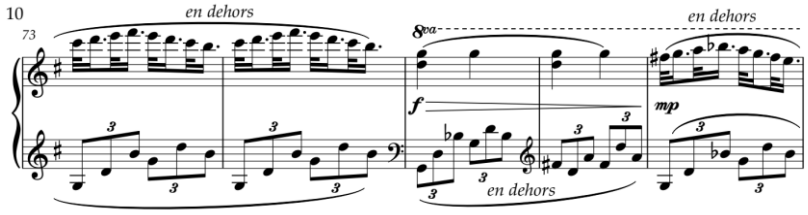
Şekil 4. Tiz Bûselik perdesinde Nişâbur çeşnisi çağrışımı (73, 74, 77. ölçüler)

4.2. Çengir / Mehmet Ali Uzunselvi (2008)

Serbest doğaçlamacı ve besteci Mehmet Ali Uzunselvi'nin, 2008'de Hollanda'da gerçekleştirilen uluslararası arp organizasyonu 10. Dünya Arp Kongresi'nde prömiyeri icrâ edilmek üzere bestelediği Çengir, bir solo arp yapıtında hem makamsal unsurların, hem de genişletilmiş çalgı tekniklerinin bir arada kullanıldığı bir örnek oluşturmaktadır.

> Bu yapıt Türk geleneksel müziği çalgılarından çeng, kanun ve udun bazı teknik geleneksel icra tekniklerinden yararlanılarak kurgulanmıştır. Birinci bölümde eser, etkili, eşitsiz ritmik tel çekişleri ve tiz registere doğru gerçekleşen hareketlerle başlar. İkinci bölüm, yavaş ve hızlı yapılar eşliğinde uzun bir decrescendo ile pes registere yönelir ve son bölüme bağlanır. Genel bir hat olarak yapıtın üçüncü ve son bölümünde Türk müziğinde 'segâh' olarak adlandırılan perde yüzeye çıkar ve belirginleşir. Bu eserde, ağırlıklı olarak arpın karakteristik Batı icra teknikleri kullanılarak geleneksel Türk müziğinin telli çalgıları betimlenmiştir. (Uzunselvi, Kişisel İletişim, 4 Nisan 2025, s. 1)

"*Akortlama: İcra öncesinde, çalgının kalından inceye doğru ilk beş oktavda bulunan 'si' teli, pedalın orta kademedeki naturel haline (si bekar) Geleneksel Türk Musikisi'ndeki 'Segah' perdesine (479 frekans) göre akortlanmalıdır*" (Uzunselvi, Kişisel İletişim, 4 Nisan 2025, s.1).

9.-15. sayfalar arasında yer alan doğaçlama bölümün yapısına ilişkin de tarifler barındıran eser notlarında doğaçlama süresince kullanılacak ses sahası, sağ ve sol elin birlikteliğiyle geliştirilmesi beklenen yaklaşık motifler ve dokusal kurguya dair betimlemeler yapılmıştır.

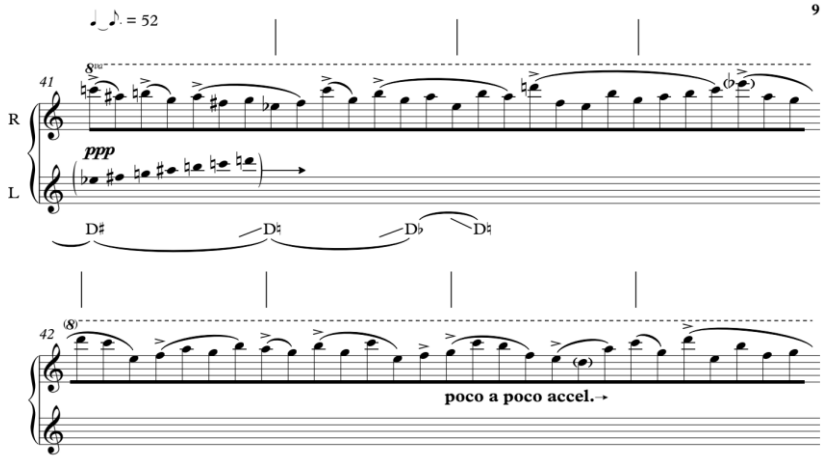

Şekil 6. Doğaçlama bölümden bir kesit

Eser boyunca çoğunlukla sağ elde çeşni çağrışımları içeren motiflerin genişletilmiş icra teknikleriyle birlikte kullanıldığı görülmektedir.

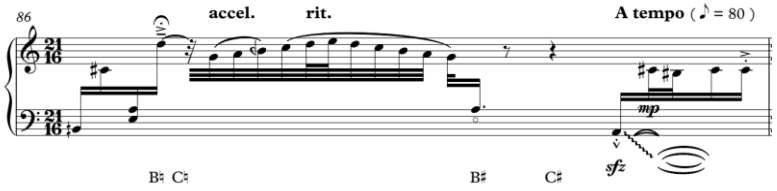

Şekil 7. Yerinde Hüseynî çeşnisi çağrışımı

Eserde çeşni çağrışımlarının kullanılmasının yanı sıra, ritmik yapılandırmada da geleneksel bir müzikal unsurdan yararlanılmıştır.

Özellikle Balkanlar ve Anadolu müzik kültürlerinde dört zamanlı ritmik yapısıyla ve dans formuyla ilişkilendirilen çiftetelli, Çengir'de yalnızca geleneksel bir dans müziği referansı olarak değil, eserin ritmik yapısının şekillenmesine katkıda bulunan bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Çiftetelliye ilişkin ritmik özellikler, Çengir'de genişletilmiş çalgı teknikleriyle birlikte kullanılarak geleneksel müzikal ögenin çağdaş bir bestecilik yaklaşımı içerisinde yeniden yorumlanmasını mümkün kılmıştır.

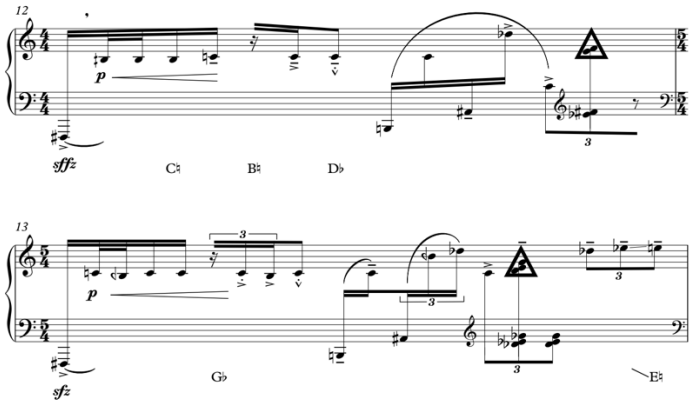

Şekil 8. Bir ritmik unsur olarak Çiftetelli motifinin ezgi yapısında kullanımı

Bu özellikleriyle Çengir, Türk makam müziğine ilişkin perde ve icra pratiklerinin çağdaş solo arp yazısının teknik olanaklarıyla ilişkilendirildiği bir örnek oluşturmaktadır.

4.3. Saz Semaisi No:2 – Evrim Demirel (2006)

Evrim Demirel'in mi bemol klarinet, keman, viyolonsel, arp ve piyano için bestelediği *Saz Semaisi No. 2* hakkındaki açıklaması şöyledir:

> Bu eser, Tanburi Cemil Bey'in anısına kaleme alınmıştır. Tanbûri Cemil Bey, Geç Osmanlı Dönemi'nin en tanınmış enstrümantal Türk makam müziği bestecisidir. Yüz yılı aşkın bir süredir peşrev ve saz semaisi formlarına yaptığı katkılar ile tanbur ve kemençe üzerindeki özgün taksimleri, çağdaş Türk bestecileri ve icracıları için bir referans noktası kabul edilmektedir. Eserde Cemil Bey'e ait saz semaisinden alıntı yapılmıştır. 8 ve 9. ölçüler ile 159. ölçüden eserin sonuna kadar olan kısım, Cemil Bey'in Hicazkâr Saz Semaisi'nin teslim bölümüdür." (E. Demirel, kişisel görüşme, 21 Ağustos 2026).

Mikrotonal unsurların sıklıkla kullanıldığı eserde, arpın üçüncü oktav re telinin 35 sent pes akort edilmesi gerektiğini de belirtmiştir.

Genişletilmiş çalgı tekniklerine de yer verilen eserde, Hicazkâr başta olmak üzere, Rast, Sabâ, Hüseynî çeşni çağrışımlarının özellikle arpın solo yer aldığı kesitlerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

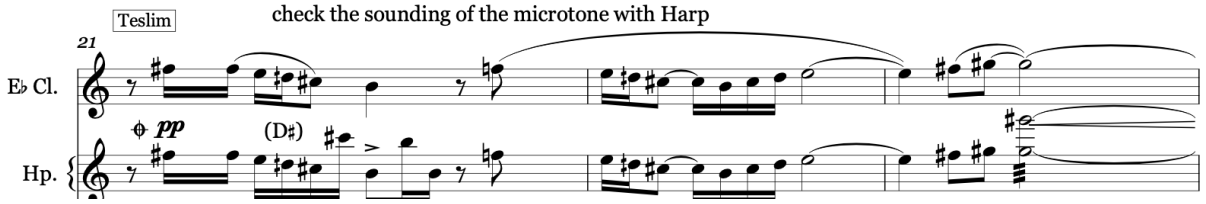

Şekil 9. Bûselik perdesinde Rast çeşnisi çağrışımı ve Nim Hicaz perdesinde Sabâ çeşnisi çağrışımı (21, 22. ölçüler)

Şekil 9'da belirlenen Rast çeşnisi çağrışımının değerlendirilmesinde, Rast makamının nazarî kuruluşu referans alınmıştır. (Özkan,1984, s.137) Rast makamını: "Durağı Rast perdesidir. Seyri çıkıcıdır. Yerinde bir Rast beşlisine, Nevâ'da bir Rast dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir" olarak tanımlamaktadır.
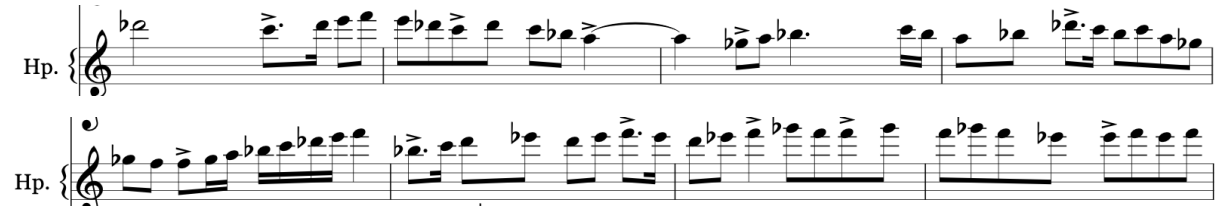
Şekil 10. Acem perdesinde Hicazkâr dizisi çağrışımı

5. SONUÇ

Bu çalışma kapsamında incelenen üç eser, makamsal yaklaşımların farklı bestecilik anlayışları doğrultusunda günümüz arp literatüründe çeşitlendiğini ortaya koymaktadır. İncelenen eserler analiz parametrelerine göre değerlendirildiğinde, Türk müziği unsurlarının eserlerde farklı yöntem ve düzeylerde ele alındığı görülmektedir.

İlk eser The Sons of Hypnos, Türk müziği geleneğini merkeze alan yapısıyla arp ile icra edilmeye müsait makamsal yapılara dair melodik ve ritmik unsurları sergilemektedir. Melodik yapının doğrudan makamsal ezgi kuruluşu üzerinden şekillendiği belirlenmiştir. Pedallı arpın sabit akort sistemi ise mikrotonal perde ilişkilerinin tüm ayrıntılarıyla gerçekleştirilmesini sınırlandırmaktadır. Buna karşın eser, arpın çalgısal özelliklerini gözeten yazım yaklaşımıyla makamsal karakterin belirgin biçimde duyurulabildiği bir örnek oluşturmaktadır. Bu yönüyle eser, arpın Türk müziği estetiği içerisinde solo bir çalgı olarak konumlandırılabileceğini göstermektedir.

İncelenen diğer iki eser ise makamsal unsurları geleneksel bir aktarım anlayışından ziyâde çağdaş bestecilik dili içerisinde tınısal ve yapısal bir ifade aracı olarak ele almaktadır. Eserlerin içindeki çeşni çağrışımlarının kompozisyon genelindeki ses örgüsüne farklı düzeylerde dahil edilen yapısal veya çağrışımsal unsurlar olarak da kullanıldığı söylenebilir.

İkinci eser olan Çengir'de bu unsurlar arpın solo olarak yer aldığı bir yapıtta, farklı çalgılarla bir işbirliği yapılmaksızın sergilenmiş; bu bağlamda genişletilmiş icra teknikleri ile mikrotonal akort düzenlemeleri doğaçlama bölümler ve yazılı müzik içinde kurgulanmıştır.

Saz Semaisi No.2'de ise makamsal ve mikrotonal unsurlar, arpın diğer çalgılarla birlikte yer aldığı topluluk dokusu içerisinde kullanılmaktadır. Mikrotonal akort uygulaması yalnızca dikey bir yapılanmanın unsuru olarak değil; çalgılar arasındaki melodik ilişkiler, aksak ritmik kuruluşlar ve belirli pasajlarda ortaya çıkan makam çeşni çağrışımlarıyla birlikte kompozisyonun tınısal bütünlüğüne katkıda bulunmaktadır.

İncelenen eserler, Türk makam müziğine ilişkin unsurlar ile çağdaş arp yazısının teknik ve tınısal olanakları arasında farklı ilişkiler kurulabildiğini göstermektedir.

Bulgular, Türk makam müziğine ilişkin unsurların çağdaş arp yazısına tek bir model üzerinden aktarılmadığını göstermektedir. İncelenen eserlerde makamsal unsurlar; melodik kuruluş, mikrotonal akortlama, çeşni çağrışımları, usûl/ritmik yapılanma ve genişletilmiş icra teknikleri aracılığıyla farklı kompozisyonel işlevler üstlenmektedir. Bu bakımdan çalışma, Türkiye arp repertuvarında makamsal yönelimlerin farklı kullanım biçimlerini karşılaştırmalı olarak ortaya koyan bir analiz çerçevesi sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Chahin, R. (2021). *Microtonal music classifications in theory and education*. Mozarteum Üniversitesi, Salzburg Uluslararası Sempozyumu.

Creighton's Collection. (t.y.). *The sons of Hypnos* [Nota]. http://www.creightonscollection.co.uk/index.html? Pages/scores/SM/SM563.htm~mainFrame

Demirel, E. (2011). *Saz semaisi no. 2* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=TNLxfHj60oM

Donemus. (2006). *Saz semaisi no. 2: For clarinet in E-flat, harp, violin, violoncello and piano* [Nota]. https://webshop.donemus.nl/action/front/sheetmusic/11339

Mills, C. (t.y.). *Writing for the harp: A practical understanding of this unique instrument, from a performer's perspective*. New Zealand Symphony Orchestra.

Özkan, İ. H. (1984). *Türk mûsikîsi nazariyatı ve usûlleri: Kudüm velveleleri*. Ötüken Neşriyat.

Pound, E. A., Ng, K., & Spencer, M. (2006). Writing for microtonal triple harp. In *Axmedis 2006: Proceedings of the 2nd International Conference on Automated Production of Cross Media Content for Multi-Channel Distribution* (pp. 1–7). Firenze University Press. https://doi.org/10.1400/56802

Robertson, A. (2019). The twenty-first-century harp. *Contemporary Music Review*, *38*(6), 549–552. https://doi.org/10.1080/07494467.2019.1706339

Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *21*(2), 419–426.

Uymaz, B. (2015). *The Sons of Hypnos* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=AHqit_gnt_s

Uzunselvi, M. A. (t.y.). *Çengir: 10th World Harp Congress* [Ses kaydı]. SoundCloud. https://soundcloud.com/mehmet-ali-uzunselvi/engir-10th-world-harp-congress

Yavaş Öztürk, G. E. (2023). *Çağdaş Türk bestecilerinin arplı oda müziği eserlerinde kullanılan tekniklerin incelenmesi* [Sanatta yeterlik tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü]. https://avesis.anadolu.edu.tr/yonetilen-tez/ae4b735e-5f45-4fec-af12-845dc336e2b2/cagdas-turk-bestecilerinin-arpli-oda-muzigi-eserlerinde-kullanilan-tekniklerin-incelenmesi